

# روش تدریس «دادگاه کلاسی»

## درس سوم: کاروان سرنوشت

کتاب «از من تا خدا» - تربیت دینی پایه نهم

صفحه‌های ۴۳ تا ۵۳ کتاب درسی

یک زنگ ۴۵ دقیقه‌ای + نسخه فشرده ۳۰ دقیقه‌ای

تهیه و تنظیم

احمد ترکمانی

ایده در یک جمله: کلاس به دادگاه تبدیل می‌شود؛ «دروغ» متهم است، برادران یوسف و حسد در جایگاه متهمان فرعی می‌نشینند، پیراهن پاره‌نشده شاهد اصلی است و همه دانش‌آموزان - قاضی، دادستان، وکیل، شاهد یا عضو هیئت منصفه - باید فقط با دلیل برگرفته از متن کتاب حرف بزنند.

### چرا این روش دقیقاً برای این درس ساخته شده است؟

متن درس خودش یک پرونده است: انگیزه دارد (حسد)، صحنه جرم دارد (چاه)، مدرک جعلی دارد (پیراهن خونی) و مدرک افشاکننده هم دارد (پیراهن پاره نبود). قالب دادگاه روی همین ساختار می‌نشیند و دانش‌آموز به جای شنیدن نتیجه‌گیری معلم، خودش زنجیره را کشف و ثابت می‌کند.

رسوایی با یک شاهد

دروغ دوم و پیراهن خونی

دروغ اول

توطئه و چاه

حسد

صفر

وسيله اضافه لازم است

۶

نقش فعال در کلاس

۴۵

دقیقه اجرای اصلی

این سند «روش تدریس» است، نه طرح درس: تمرکزش روی چگونگی اجراست - نقش‌ها، جمله‌های آماده معلم، برگه‌های تکثیر و مدیریت کلاس.

# نقش‌ها، گروه‌بندی و آماده‌سازی پنج دقیقه‌ای

## نقشه نقش‌ها - هیچ‌کس تماشای نیست

| نقش                  | تعداد     | مأموریت دقیق                                                                                                 |
|----------------------|-----------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| قاضی (معلم)          | ۱ نفر     | جلسه را اداره می‌کند، فقط پرسش می‌پرسد و حکم نهایی را از رأی کلاس جمع‌بندی می‌کند؛ خودش سخنرانی نمی‌کند.     |
| دادستان              | ۳ نفر     | کیفرخواست را می‌خواند و زنجیره حسد تا رسوایی را با ارجاع به صفحه کتاب ثابت می‌کند.                           |
| وکیل مدافع           | ۳ نفر     | از برادران دفاع می‌کند: «جوگیر شدند، قصد کشتن نداشتند، بعداً پشیمان شدند» - و باید برای هر ادعا دلیل بیاورد. |
| شاهد: پیراهن         | ۱ نفر     | فقط یک جمله کلیدی دارد: «من خونی شدم، اما یاره نشدم؛ گرگ اگر حمله کرده بود، اول مرا می‌درید.»                |
| شاهد: حضرت یعقوب (ع) | ۱ نفر     | از صبر جمیل می‌گوید؛ در بخش دوم دادگاه، الگوی رفتار درست را معرفی می‌کند.                                    |
| هیئت منصفه           | بقیه کلاس | هر نفر برگه رأی دارد: در هر مرحله یک دلیل موافق و یک دلیل مخالف می‌نویسد و در پایان رأی می‌دهد.              |

## آماده‌سازی - فقط پنج دقیقه، پیش از زنگ

- روی تخته فقط بنویسید: «دادگاه امروز: متهم اصلی کیست؟» و هیچ توضیحی ندهید.
- سه برگه آماده این سند (صفحه ۲) را تکثیر کنید: کیفرخواست، برگه دفاع، برگه رأی.
- نیمکت‌ها را اگر شد به شکل U بچینید؛ اگر نشد، همان چیدمان معمول کافی است - دو گروه جلو، بقیه روبه‌روی آن‌ها.
- نقش‌های دادستان و وکیل را به دو گروه ۳ نفره بسپارید؛ شاهد‌ها را از دانش‌آموزان کم‌حرف‌تر انتخاب کنید.

قانون طلایی دادگاه - روی تخته بنویسید و تا پایان پاک نکنید: «هیچ حرفی بدون دلیل از کتاب پذیرفته نیست.» هر ادعا باید با یک جمله یا یک نشانه از داستان پشتیبانی شود. همین یک قانون، بحث را از حدس و شوخی به استدلال تبدیل می‌کند.

## اهداف روش

- دانش‌آموز زنجیره «حسد، توطئه، دروغ، رسوایی» را خودش با دلیل بازسازی کند.
- تفاوت «دروغ کوچک» و پیامد بزرگ آن را با حدیث امام سجاد (ع) در کتاب تجربه کند.
- صبر جمیل را در برابر گلایه‌مندی، با شاهد زنده داستان (یعقوب) تشخیص دهد.
- ملاک حرمت دروغ شوخی را - آگاهی شنونده و نبود آزار - در پرونده‌های امروزی به کار ببرد.

## سناریوی اجرا - دقیقه به دقیقه

| زمان     | مرحله                        | چه اتفاقی می افتد                                                                                                                                                         |
|----------|------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| ۵ تا ۰   | افتتاحیه دادگاه              | با ضرب المثل خود کتاب شروع کنید: «ماه برای همیشه پشت ابر نمی ماند.» اعلام کنید امروز یک پرونده قدیمی دوباره باز شده است. نقش ها و قانون طلایی را معرفی کنید.              |
| ۵ تا ۱۳  | کیفرخواست                    | دادستان ها زنجیره را حلقه به حلقه می خوانند. بعد از هر حلقه، قاضی از هیئت منصفه می خواهد دلیل آن حلقه را در برگه رأی بنویسند.                                             |
| ۱۳ تا ۲۰ | دفاع                         | وکیل ها دفاع می کنند. قاضی هر دفاع بدون دلیل را با یک جمله برمی گرداند: «دلیل از کتاب؟»                                                                                   |
| ۲۰ تا ۲۶ | شهادت پیراهن                 | شاهد پیراهن جمله کلیدی اش را می گوید. سکوت کوتاه بدهید؛ بعد بپرسید: «یک شاهد ساکت، چطور یک دروغ بزرگ را شکست؟»                                                            |
| ۲۶ تا ۳۴ | رأی و پل به صبر جمیل         | رأی گیری با بالا بردن برگه ها. سپس شاهد یعقوب وارد می شود: دادگاه از «متهم» به «الگو» می رسد - فَصْبُرْ جَمِيلٌ و نشانه های صبر جمیل روی تخته نوشته می شود.               |
| ۳۴ تا ۴۲ | دادگاه دوم: پرونده های امروز | دو پرونده کوتاه از بخش «شوخی شوخی گناه؟!»: کتاب: شوخی ای که شنونده می داند شوخی است، و شوخی ای که نمی داند و می ترسد. کلاس با ملاک «آگاهی شنونده + نبود آزار» رأی می دهد. |
| ۴۲ تا ۴۵ | حکم نهایی و خروج             | حکم را کلاس می سازد: «دروغ کوچک، مجوز دروغ بزرگ است.» برگه خروج سه سؤالی جمع می شود.                                                                                      |

### جمله های آماده قاضی - همان ها را بگویید

**برای باز کردن بحث:** «دادستان! اولین حلقه زنجیر کجاست؟ حسد از کجا وارد این خانواده شد؟»

**برای عمیق کردن دفاع:** «وکیل! گفتی قصد کشتن نداشتند؛ قبول. اما چاه انداختن و دروغ گفتن به پدر را با کدام دلیل توجیه می کنی؟»

**برای لحظه پیراهن:** «همه ساکت. شاهد امروز حرف نمی زند، نشانه نشان می دهد. پیراهن خونی است اما پاره نیست؛ این یعنی چه؟»

**برای پل زدن به امروز:** «پرونده یوسف تمام شد. حالا پرونده خودمان: آخرین دروغ کوچکی که گفتی، قرار بود به کجا برسد؟ لازم نیست بلند بگویی؛ روی برگه ات بنویس.»

هر سه برگه را روی یک صفحه A4 (پشت‌ورو) یا سه نیم‌برگه تکثیر کنید. خط‌چین‌ها جای نوشتن دانش‌آموز است.

## برگه ۱ - کیفرخواست (گروه دادستان)

متهم اصلی: دروغ | متهمان فرعی: حسد و برادران یوسف

زنجیره جرم را با دلیل از کتاب کامل کنید:

۱. حسد از کجا شروع شد؟ دلیل از داستان:

۲. دروغ اول به پدر چه بود؟ («برای بازی می‌بریمش»)

۳. دروغ دوم چه بود و مدرک جعلی‌اش چه بود؟ («گرگ خوردش» + پیراهن خونی)

۴. کدام نشانه، دروغ را لو داد؟

## برگه ۲ - برگه دفاع (گروه وکیل مدافع)

برای هر دفاع، یک دلیل از داستان بنویسید؛ دفاع بدون دلیل پذیرفته نیست.

دفاع اول: قصد اصلی برادران کشتن نبود.

دفاع دوم: آن‌ها جوان و تحت تأثیر حسد بودند.

دفاع سوم: سرانجام پشیمان شدند و حقیقت آشکار شد.

سخت‌ترین پرسشی که دادستان می‌تواند از ما بپرسد چیست؟ جوابش را آماده کنید:

## برگه ۳ - برگه رأی هیئت منصفه (هر دانش‌آموز)

نام (اختیاری): ..... رأی نهایی من: دروغ گناهکار است / نیست، چون:

یک دلیل موافق با دادستان:

یک دلیل موافق با وکیل:

در پرونده شوخی امروز: این شوخی مجاز / حرام است، چون شنونده می‌دانست / نمی‌دانست و آزار دید / ندید.

## اگر دادگاه شلوغ شد

- فقط دارنده «برگه نوبت» حرف می‌زند؛ برگه دست‌به‌دست می‌چرخد.
- هر سخنرانی حداکثر ۶۰ ثانیه؛ قاضی با ضربه آرام روی میز زمان را اعلام می‌کند.
- خنده و هیجان اشکال ندارد؛ تمسخر هم کلاسی خط قرمز است - همان‌جا به ملاک درس وصلش کنید.

## اگر کلاس ساکت بود

- از هیئت منصفه شروع کنید: «فقط یک دلیل بنویسید، لازم نیست بلند بخوانید.»
- نقش شاهد پیراهن را خودتان یک بار بازی کنید تا یخ کلاس باز شود.
- پرسش را کوچک کنید: «فقط بگویید پیراهن پاره بود یا نه؟»

## خطاهای رایج معلم در این روش

- سخنرانی وسط دادگاه: هر جا معلم نتیجه را خودش بگوید، دادگاه می‌میرد. نتیجه را از دهان هیئت منصفه بگیرید.
- حذف مرحله دفاع: بدون دفاع قوی، رأی از پیش معلوم است و فکر انتقادی شکل نمی‌گیرد؛ به وکیل‌ها وقت آماده‌سازی واقعی بدهید.
- رد شدن سریع از پیراهن: این شاهد، قلب روش است؛ برایش سکوت و مکث بگذارید.
- ماندن در گذشته: دادگاه دوم (پرونده‌های شوخی امروز) را حذف نکنید؛ انتقال درس به زندگی همان‌جا اتفاق می‌افتد.

## نسخه فشرده ۳۰ دقیقه‌ای

افتتاحیه ۳ دقیقه - کیفرخواست و دفاع هم‌زمان، هر گروه ۵ دقیقه - شهادت پیراهن ۴ دقیقه - رأی و صبر جمیل ۷ دقیقه - یک پرونده شوخی ۴ دقیقه - برگه خروج ۲ دقیقه. برگه دفاع در این نسخه حذف و دفاع شفاهی می‌شود.

## ارزشیابی - برگه خروج سه‌سؤالی

- زنجیره داستان را کامل کن: حسد، ...، ...، رسوایی.
  - برای یک موقعیت سخت (شکست، بیماری، از دست دادن) رفتار «صبر جمیل» چه نشانه‌ای دارد؟
  - دروغ شوخی چه وقت حرام می‌شود؟ ملاک را بنویس.
- تکلیف: فعالیت عملکردی خود کتاب - هر گروه یک گفت‌وگوی نمایشی کوتاه درباره دروغ و پیامدهایش بنویسد (طنز مجاز است) و جلسه بعد در پنج دقیقه اجرا کند؛ بهترین اجرا، دادگاه زنگ بعد را افتتاح می‌کند.

چک‌لیست پیش از زنگ: جمله روی تخته نوشته شد - سه برگه تکثیر شد - نقش‌ها مشخص شد - قانون طلایی روی تخته هست - برگه خروج آماده است.